

Formandens mundtlige beretning, Grundtvigsk Forums årsmøde i Vartov, 26.-27. oktober 2018 Ved Kirsten M. Andersen

Den sidste måned har der været stribevis af markeringer af redningen af de danske jøder i oktober 1943. Det har godt nok givet meget stof til eftertanke at få den kendte hændelse suppleret med de mange fortællinger om, hvordan de danske jøder, i kølvandet på samarbejdspolitikens ophør, måtte flygte til Sverige. De fik hjælp af naboer og kolleger. I de kritiske dage var der skolelærere, der passede på de børn, for hvem det var farligt at gå hjem efter skole, de flygtende blev gemt på sygehuse, i kirker og i private hjem, og endelig var der fiskerne, der tog sig af at sejle de danske jøder til Sverige.

Der er al mulig grund til at se den redningsaktion som frugten af et gensidigt forpligtende og tillidsfuldt medborgerskab. Den gang i '43 bestod det danske samfund prøven. Det lykkedes ikke for den tyske besættelsesmagt at drive en kile ind og gøre jøderne til en gruppe, adskilt fra samfundet i øvrigt.

Den israelske præsident Reuven Rivlin sagde under sit officielle besøg midt i oktober:
"Redningen af de danske jøder var ikke noget mirakel. Det var en beslutning. Tusindvis af menneskers beslutning om ikke at give efter for ondskaben."

Tilstrækkeligt mange valgte ikke at se passivt til. Og det må være fordi, de alle følte sig som medlemmer i ét folkeligt fællesskab.

På P1 sagde fhv. ambassadør Ole Philipson: "Vi troede ikke, at det kunne ske i Danmark". En anden huskede som barn, når der kom skrækindjagende nyt sydfra, sine forældre sige: "Vi behøver ikke at flygte: Kongen vil passe på os."

De forskellige erindringer giver facetter til historien og understreger, hvor vigtig følelsen af at høre til og høre sammen er. For da det kom til stykket, dvs. da den kritiske situation opstod, at overmagten satte loven og retten til side for en gruppe borgere, var der tilstrækkeligt mange, der havde mod og hjerte til at gøre det rigtige.

1943 rammer midt ind i de sidste mange års lidenskabelige debat om det folkelige spørgsmål: Hvem er det danske folk? Det er hævet over enhver tvivl, at lov og rettigheder er et nødvendigt grundlag. Men lige så vigtigt er det at fremme følelsen af medborgerskab, og at vi alle er med til at forme et fællesskab. Ikke kun fordi det er under forandring, men fordi følelsen af at høre til, er forudsætningen for, at vi i livet med hinanden og hver for sig, kan håndtere og diskutere politisk uenighed og samtidig rumme forskellig livsførelse – eller som vi har formuleret det i det ny formål, som vi skal stemme om senere i aften, "*at fremme et folkeligt fællesskab, som kan danne ramme om forskellighed og en fælles forpligtelse på folkestyret*".

Det er en samlet styrelse, som fremlægger et nyt formål. I 2016 blev deltagerne på årsmødet i Vartov delt op i grupper, der kommenterede på formålet. Gruppearbejdet i '16 efterspurgte nogle genkendelige, grundtvigske markører. Det er en af baggrundene for, at vi har taget ord som

vekselvirkning og åndsfrihed ind i formålsteksten. Noterne fra arbejdet dengang har dannet baggrund for udvalgsarbejde og drøftelser på styrelsesmøder i både '17 og '18.

Det vi fremlægger, er en justering af det nuværende formål. Vi vil fortsat sætte det mål at gabe over meget, og det er der aktuelle samfundsmæssige og kirkelige grunde til.

Historisk set har vi lagt vægt på en vekselvirkning mellem det kirkelige og det folkelige, og denne skelnen, som ikke er en adskillelse, løber som en rød tråd i formålet. Hvis det ikke skal være tom retorik, så kræver det en opmærksomhed over for, hvilke forandringer der går for sig i både kirke og folk. I styrelsen bliver der for tiden arbejdet med denne vekselvirkning ud fra flere vinkler.

For det første: Der er udgivet en bog om dåb "*Dåben klæder dig*", redigeret af Ingrid Ank, Ulla Morre Bidstrup og Morten Kvist. Bogens sigte er at kvalificere samtalen om dåb mellem præst og forældre til børn, den unge eller voksne, der vil døbes.

Det er en kendt sag, at dåbstallene er faldende og at det er den betydeligste årsag til, at der er færre medlemmer af folkekirken. På godt 30 år er medlemmerne gået fra 4,7 millioner til godt 4,3 millioner medlemmer. I dag udgør folkekirken lige godt 75 % af de næsten 5,8 millioner, vi er. Årsagen til den faldende procentsats skal altså også findes i, at vi er blevet flere i Danmark. Og at den vækst i befolkningen ikke viser sig i helt samme takt i folkekirkens medlemstal. Tilslutningen er stabil, eller som sociologen Peter Luchau formulerede det i 2015. "Om danskernes opbakning til folkekirken er steget eller dalet i de seneste 30 år, er der ikke noget entydigt svar på." Der er blevet færre medlemmer, men i samme periode er der kommet flere aktive kirkegængere. Og så konkluderer han, at "Fælles for kirkens medlemmer, uanset aktivitetsniveau, er, at de føler et tilhørsforhold til kirken."

Denne undersøgelse fra 2015 kan bidrage til forklaringen af det nye folkekirkelige fænomen *drop in-dåb*, der imødekommer et ønske fra dem, der ikke blev døbt som børn. Den lave tærskel gør adgangen tilgængelig og let, og det er ikke en svaghed, men en styrke. Kritikken fra sognepræst Henrik Højlund om, at en drop in-dåb nemt kan ende med at blive en drop ud-dåb, blev repliceret af provst Peter Birch, der på fornuftig vis spurgte om, hvem der skal kunne afgøre hvornår og hvordan, man kan droppe ud af sin dåbs nåde?

Og af Inge Lise Pedersen, tidl. formand for Kirkeligt Samfund / Grundtvigsk Forum og Ingeborg Ilkjær, der som medlemmer af menighedsrådet i Lindevang fortalte om drop in-dåb i deres kirke.

Sammen med Tårnborg har vi afholdt et seminar om dåb, og har der haft lejlighed til at diskutere både drop in dåb og en hel del andet. Ved samme seminar så vi på en helt anden situation. Nemlig vanskeligheden for mange indvandrere og flygtninge i Danmark ved at forstå og afkode folkekirken.

For det andet: Der bliver set på kirken i forhold til forandringer i sammensætningen af vores folk.

Birgitte Møldrup arbejder med kristendom og religionsdialog blandt flygtninge i Haderslev stift. Sammen med Morten Thaysen og Thomas Reinholdt har de skrevet to kroniker, om, hvordan samhørighed mellem kirke og folk kan ende med at blive en temmelig hul formulering, hvis ikke folkekirken også kan være et sted for kristne med en anden etnisk baggrund. Det har fået os til at

spørge, om der er brug for at justere på vores folkekirkeordning eller om rammerne allerede er til det, at flere menigheder kan være under samme tag?

Den 23. januar i 2019 afholder vi en høring, i landstingssalen sammen med folketingets kirkeudvalg, om forholdet mellem kirke og stat. Hvad skal stat og kirke hver især levere, så det forhold fortsat er et holdbart gode for samfundet?

For det tredje: Kirkeudvalget har arbejdet med begrebet "kølig kirke". Meningen er ikke den rygvendte kirke, der har nok i sig selv, men at finde sprog for at forklare og invitere indenfor i en gudstjeneste, der er sval, og hvor dåb og nadver fremstiller livets gåde for os, uden at løse den. Birgitte Møldrup har formuleret det således, at kirken godt må være et sted, "hvor man kan være i fred uden at blive ladt i stikken."

Vi har helt fra begyndelsen haft aktier i projekt: *Kirken på landet* – det er et arbejde, som er finansieret af folkekirkens fællesfond. Den 12. november afholder GF en konference i samarbejde med leder af projektet Hasse Jørgensen. Formålet er at diskutere den viden, som er genereret, og samle nogle anbefalinger for kirken på landet.

"Kirken i byen" er et andet projekt, som Aarhus Stift med provst Esben Thusgård er i spidsen for. Det vil vi fremover involvere os i.

For det fjerde: Religionsdialog fylder ganske meget. Ritualer i religionsmødet rummer en række helt praktiske problemer, typisk i forbindelse med bryllup og begravelse. I disse dage er trossamfundsregisteret til høring. Vi er i god kontakt med Frikirkenet, Danske Kirkers Råd, den katolske kirke, baptisterne, Indre Mission og Mosaisk trossamfund. Vi indgår i dialog mellem kristne og muslimer og folkekirke i religionsmøde.

At det er nødvendigt, kan vi se af de seneste måneders offentlige debatter om tildækning, håndtryk og omskæring. Jeg vil ikke gå yderligere ind i disse debatter nu. Kun sige det ene, at jeg tror, den politiske villighed til at forbyde burkaen gennem et tildækningsforbud, gjorde det vanskeligt for mange politikere i den offentlige diskussion umiddelbart bagefter at forklare, hvorfor et omskæringsforbud ville være fatalt. Set i bakspejlet er det bekymrende, at argumenter som tilpasning og barnets ret til at bestemme selv, for mange i offentligheden uden videre legitimerer et forbud – også selv om det går helt ind i forholdet mellem forældre og børn. Det er, som om forholdet mellem stat og individ, sikringen af individets ret fejer alle de virkelige forpligtende livsfærer til side. Den sammenhæng af erindring og løfte, som omskæringen rituelt rummer i jødedommen, og som dåben med korstegning åndeligt formidler i kristendommen, er der for lidt almen viden om. Det religiøse sprog har trange kår. Det kommer vi ikke langt med at give nogen skylden for, vi må bare rykke ud med det og blande os i samtalerne.

Der kan siges rigtig meget godt om retsstatens sikring af det enkelte individ, og omvendt om individets pligt over for staten, men de to, stat og individ, gør det ikke alene. Der skal noget tredje til i en vellykket stat. For uden samfundet og de samfundsmæssige fællesskaber, kort sagt med øje for det folkelige, kan forholdet mellem stat og individ blive både abstrakt og verdensfjernt. Ingen af de tre dele: retsstat, individ og samfund, kan undværes.

Samfundet er ikke bare summen af personer, det er meget mere. Her arver vi det hele, ikke kun traditioner og vaner, men alt lige fra klimakrise og Brexit. Det er i samfundet kulturen udfoldes og forandres. Og det er her åndsfriheden tages i brug og leves ud, og er en uomgængelig forudsætning for demokratiet. Slet og ret en af de før-demokratiske kilder, som demokratiet ikke kan undvære.

Styrken ved vores samfund er, at vi gennem flere generationer har haft mange foreninger, institutioner og derved en rigdom af kulturel og social aktivitet. Grundtvigsk Forums kreds i Astrup fejrede 100 år i begyndelsen af denne måned. Vores kredse er en del af den historie, og det skal den gerne blive ved med at være, for der laves meget godt arbejde lokalt, der er med til at skabe lokale folkelige fællesskaber. Men i det forløbne år er der, som det fremgår af den skriftlige beretning, to kredse der har valgt at nedlægge sig selv. Det er Jerslev og Omegn og Grundtvigsk Forum i Horsens.

I det seneste spand på 10 år er vi blevet 14 kredse færre. Vi var 80, nu er vi 66. Vi har en tilgang af individuelle medlemskaber, så dem er der nu 243 af. Nedlæggelse af kredsene kan både skyldes en affolkning på et sted, men typisk kan det også være, at menighedsråd og sognehuset står for de foredrag, som Grundtvigsk Forum på stedet tidligere tog sig af. I og for sig er det jo en succes, arbejdet bliver gjort under alle omstændigheder, men det rejser spørgsmålet om, hvad vi fx så skal gøre for, at det grundtvigske kirkesyn er med lokalt, når der fx laves lister til menighedsrådet. Vi skal finde ud af, hvordan vi så bedst holder kontakt, for omvendt gælder det også, at enkeltmedlemmer melder sig ud igen, hvis der ikke sker noget for dem på deres lokale sted.

Vi skal helst være en forening, der både består af kredse og individuelle medlemmer. I de kommende år vil vi sætte et særligt fokus på at udvikle medlemspolitikken. Arbejdet i kredsene og kontakt til medlemmerne er afgørende. Det er nødvendigt at udvikle måder, hvorpå sekretariat og kredse kan støtte hinanden med det praktiske og udveksle ideer om at forny sig. Ikke kun for vores egen interne skyld, men fordi det kan gøre os bedre til at komme i dialog med andre end os selv.

Det arbejde vil blive sat i gang i forlængelse af et struktur- og strategiarbejde, som har fyldt en del i det forløbne år. I vores overvejelser er der fornuftigt nok en adskillelse mellem sekretariat og styrelse, men vi har også brug for at styrke arbejdet strategisk og organisatorisk, så vi bliver bedre i den udførende del.

På det skolepolitiske område er vi involveret i nogle betydningsfulde netværk, som har rykket ved skolereformen. De dele af reformen, det ensidige fokus på den såkaldt læringsmålsstyrede undervisning, som var forfejlet, bl.a. fordi den var for ensidig, og som har medført, at reformen reelt er brudt sammen. Højskolernes Hus har været primus motor i det såkaldte Lærermøde i Ryslinge. Vi har været med de to gange, det har været afholdt. Der er interesse for de grundtvigske skoletanker og vores workshop var også i år særdeles velbesøgt. Og vi fik nogle ideer til udvikling af projektet: "I skole med Grundtvig", et kursustilbud, som vi arbejder på at få klar til fri- og folkeskoler.

I maj sidste år besluttede skoleforligsskredsen at reducere antallet af de over 3000 bindende mål, som hidtil var gældende og som alle elever var forpligtet på at nå gennem deres skolegang. Der er

stadig mange bindende mål. Men undervisningsminister Merete Riisager nedsatte i foråret en rådgivningsgruppe med Lene Tanggaard som formand. Udvalget har anbefalet færre bindinger og øget lokal frihed på skolerne og genindsættelse af lærernes og pædagogernes professionelle dømmekraft. Det har efterladt en uoverensstemmelse mellem folketing og KL på skoleområdet. Det skyldes en uklarhed, der givet vis vil føre til stor variation mellem de forskellige kommuner.

Folketinget, som vedtager lovene, har ganske vidst ophævet de mange mål, men da det er KL, der driver skolerne, så vil der være kommuner, som vælger at fortsætte med de mange læringsmål, fordi man allerede har investeret i både understøttelse og uddannelse i den måde at undervise på.

Ministeren har også iværksat en ordning med, at en folkeskole i hver kommune kan opnå en form for friskolestatus. Hvor det fører hen, må vi vente og se.

Der er stor interesse for de grundtvigske skoletanker i verden. I USA er der en vækst i skoleformer og daghøjskoler der eksplicit knytter til ved Grundtvig. Men også i Sydkorea, Kina, Kenya, Indien, Pakistan og mange, mange andre steder end i Skandinavien er der hentet inspiration i Grundtvigs tanker om voksenundervisning: Livsoplysning og det, at det aldrig er for sent at få uddannelse, og at det er til gavn for både den enkeltes liv og en styrkelse af fællesskaberne i samfundet.

De folkeoplysende arrangementer står stærkt i Vartov. Vartovs sæsonkalender tilbyder både studiekreds, foredrag, arrangementer, der markerer alt fra Grundtvigs fødselsdag til maratonsang. Studenterkredsen laver velbesøgte foredrag og det samme gør to andre grupper, der tiltrækker studerende: Vin og Videnskab og folkedans. Det er også i tæt samarbejde med sekretariatet, at kultur- og samfundspolitisk udvalg med formand Anna Kolind laver samtalekort, har en kontakt til en gruppe af russiske skolefolk og holder Grundtvigsk Forum inde i et netværk med de folkeoplysende foreninger.

Der er travlt på Vartov. Det går tit over stok og sten. Vi har heldigvis en gruppe dedikerede og meget iderige, selvstændige og fleksible medarbejdere. Sidste år og i år har vi udvidet sekretariatet med nogle praktikanter og studenter i job. Marie Lysemose Støvring er en af dem, der for andet år i træk er tovholder for organisering af årsmødet og har desuden en sekretærfunktion for Joachims ledelse af sekretariatet. Joachim bistår styrelsen og er det helt centrale ledelsesmæssige bindeled. Luna Hurvig Møller er studentermedhjælper i Akademiet hos Ingrid Ank. Ingrid har etableret samarbejde og netværk med mange uden for Vartov, lige fra Forfatterforeningen, Bibelselskabet, de teologiske fakulteter, Grundtvig Center, DR og mange andre. Ingrid styrer vores deltagelse i Folkemødet og er i det hele taget involveret i meget på Vartov og i arbejdet med styrelsen. Vores tredje studentermedhjælper Andrea Koch indgår også i både det praktiske og kommunikative arbejde i sekretariatet ligesom vores praktikant Maya Borup, der er tilknyttet sekretariatet hele dette semester. Mads Grishauge tager sig af konferenceafdelingen og håndterer kontrakter og udlejningen. Det er et puslespil. Liselotte Larsen på biblioteket har kontakt med mange grundtviginteresserede rundt omkring, både nationalt og internationalt. Hun bistår med hjemmeside og håndterer medlemskartoteket. Grethe Kirk Tornberg varetager kommunikationen og samarbejder om hjemmeside med både Liselotte og Ingrid. Kristoffer Grishauge er forvalter af hus og gård, og tager sig af alt fra byggestyring, kontakt til lejere, opsætning af lyd i forbindelse med arrangementer i salen. Thorstein Balle tager sig

frivilligt af mangt og meget og har det seneste år haft 24 rundvisninger for besøgende. Bent Kroghlys firma har lejet sig ind og tager sig af vores bogholderi. Ida Andersson møder tidligt i køkkenet for at have boller og kage klar til gæsterne i konferenceafdelingen. Helle Dahn og Mille Rask sørger for, at der er rent og rart at komme på Vartov. Og giver også en hånd med i køkkenet hos Sofie. Sofie Reilly står i spidsen for køkkenet, så det er lækkert, enkelt og velmagende at spise i forbindelse med konferencer og møder. Og nu venter Sofie på os med varm mad, så jeg vil ikke trække beretningen længere.